

JAK NEBÝT PLÝTVÁKEM ŠATNÍM

AUTOR

Recyklohraní, o.p.s., Ing. Jana Čechová, Ing. Hana Jarešová

ZÁMĚR

Žák získá informace, jaké negativní dopady mají výroba a užívání textilu na životní prostředí. Uvědomí si, že tyto důsledky můžeme zmírnit, když budeme rozumní v nakupování a o oblečení se budeme dobře starat, aby nám déle vydrželo.

CÍLOVÁ VĚKOVÁ SKUPINA

II. stupeň ZŠ, prima až kvarta víceletých gymnázií

KLÍČOVÉ CÍLE

1. Žák si ujasní, jaká jsou rizika nadměrné spotřeby a plýtvání oblečením.
2. Žák si osvojí principy odpovědného nakupování a užívání oblečení.
3. Žák si připomene, jak naložit s oblečením, které už nepotřebuje a nevyužije.

KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Žák vyhledává a pracuje s informacemi a rozvíjí schopnost kritického myšlení. Propojuje nově získané informace se současnými znalostmi, uvádí věci do souvislostí. Uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí, formuje a vyjadřuje myšlenky, naslouchá druhým lidem, zapojuje se do diskuse, spolupracuje ve skupině, zapojuje kreativitu, prezentuje a argumentuje.

KLÍČOVÉ POJMY

Odpovědná spotřeba oblečení, fast fashion, slow fashion, swap, nákupy z druhé ruky, recyklace použitého oblečení

ZÁKLADNÍ INFORMACE K TÉMATU

V metodické příručce pro pedagogy s názvem EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě. Ke stažení na <http://recyklohrani.cz/cs/ekoabeceda>.

DOBA TRVÁNÍ

90 minut – 2 vyučovací hodiny. Pozn.: Možno realizovat najednou v rámci projektového dne nebo postupně v hodinách. Podle zvážení pedagoga je možné rozvíjet téma doplňkovými aktivitami. Časová dotace je pouze orientační, záleží na pedagogovi, jak danou aktivitu rozvine.

MÍSTO

třída ZŠ, třída víceletého gymnázia

POMŮCKY

Pomůcky jsou uvedeny u jednotlivých aktivit

POPIS PROGRAMU VČETNĚ METOD PRÁCE

Žáci pracují v lavicích nebo spojených lavicích rozdělení do dvojic či skupin. V průběhu samostatné práce učitel žáky obchází a v případě potřeby jim pomáhá s plněním úkolů.

AKTIVITA – PRÁCE S INFORMACEMI A DISKUSE: PO STOPÁCH PLÝTVÁKA ŠATNÍHO

Cíle aktivity: Žák si uvědomí nesprávné návyky při pořizování a užívání oblečení a seznámí se s jednoduchými způsoby, jak si oblečení pořizovat a využívat udržitelným způsobem.

Časová dotace: 15 minut

Metoda: sledování videa, diskuse

Mezipředmětové vazby: ORV, ENV, INF

Pomůcky: výpočetní technika, připojení k internetu

Postup: Na úvod aktivity učitel vede s žáky krátký rozhovor, kdy se jich ptá, co si představí, když se řekne odpovědná spotřeba oblečení a proč bychom se jí měli zabývat. Následně žákům pustí krátké video s názvem **Po stopách Plýtváka šatního** (délka 3:09 min.) – k dispozici je na webu Recyklohraní nebo na kanálu YouTube.cz (Pozn.: Toto video původně sloužilo k tematickému úkolu, proto je na konci videa upoutávka na tento úkol – prosíme, berte ji jako bezpředmětnou). Prostřednictvím videa se žáci seznámí s tím, jaké negativní dopady na životní prostředí jsou spojeny s výrobou, přepravou, užíváním a likvidací textilu a jak bychom se měli chovat, abychom oblečením a obuví zbytečně neplýtvali. Díky informacím z videa se jim budou snáze plnit navazující aktivity.

V návaznosti na video pedagog diskutuje s žáky o tom, jak v jejich rodinách nakupují a pečují o oblečení a obuv. Využít k tomu může návodné otázky:

- *Kde nejraději nakupujete oblečení a obuv – v malých místních obchodech, ve velkých nákupních centrech, na českých či mezinárodních e-shopech?*
- *Pořizujete si oblečení, jen když ho skutečně potřebujete, nebo jen tak pro radost?*
- *Víte, z čeho se vaše oblečení vyrábí? Jaké plodiny jsou k tomu potřeba? Jaké další materiály se využívají? Víte, že některé oblečení se vyrábí i z plastů?*
- *Přemýšleli jste někdy nad tím, že věci, které si objednáte ze zahraničních e-shopů, musí urazit velmi dlouhou cestu, než se dostanou k vám domů, a že je s jejich dopravou (často leteckou) spojena velká uhlíková stopa?*
- *Znáte SWAPy? Už jste nějaký navštívili, případně se ho přímo aktivně zúčastnili?*
- *Proč je „in“ nakupovat v second handech?*
- *Proč je dobré použít, ale stále funkční oblečení „poslat dál“. Například ho věnovat známým či kamarádům, kteří ho ještě využijí, nebo na charitu?*
- *Máte někde ve svém okolí kontejnery na použité šatstvo? Už jste je někdy využili?*
- *Setkali jste se už s termíny slow fashion a fast fashion (pomalá a rychlá móda)? Dokážete popsat rozdíly? Co si představíte pod slovním spojením udržitelné oblékání?*
- *V čem spočívají negativní dopady častého praní prádla na životní prostředí?*
- *V čem nám může být prospěšná spolupráce s módním stylistou?*

Tip na rozšíření aktivity: Na základě otázek mohou žáci zpracovat dotazník a provést dotazníkové šetření pro ostatní – vyzpovídat rodiče a spolužáky. S daty lze pak dále pracovat při edukaci žáků, rodičů, případně dalších dospělých. Doporučení: využít k tvorbě dotazníku informační technologie – např. Google Forms (Google formulář).

AKTIVITA – KRITICKÉ MYŠLENÍ: NEŽ SE TRIČKO DOSTANE DO NAŠEHO ŠATNÍKU

Cíle aktivity: Žák zpracovává informace o tom, jakou cestu urazí obyčejné bavlněné tričko, než se dostane do našeho šatníku. Seznámí se s tím, jaké negativní dopady má nezodpovědná spotřeba oblečení na naše životní prostředí a také na lidi.

Časová dotace: 45 minut

Metoda: práce s pracovním listem, diskuse, kritické myšlení, navrhování řešení

Mezipředmětové vazby: ORV, ENV, INF, Z

Pomůcky: Příloha č. 1 ke scénáři 2 pro 2. st. ZŠ: Než se tričko dostane do našeho šatníku, nůžky, barevné tužky, atlas/připojení k internetu

Postup: Pedagog žákům připomene, že každý rok se na světě vyrobí zhruba 100 miliard kusů oblečení, což odpovídá 14 kusům pro každou lidskou bytost na naší planetě. Aby žáci získali konkrétnější představu, jakou cestu urazí například obyčejné bavlněné tričko, než se dostane do jejich šatníku, vyzve je pedagog k zapojení do konkrétní aktivity. Žáci se rozdělí do skupin v počtu dle uvážení pedagoga (ideálně 4 žáci ve skupině). Mezi žáky učitel rozdá vytištěné pracovní listy – viz Příloha č. 1 ke scénáři 2 pro 2. st. ZŠ: Než se tričko dostane do našeho šatníku (Pozn.: pracovní listy je třeba tisknout jednostranně).

Postup při plnění aktivity je popsán v pracovním listu. Na závěr aktivity pedagog vyzve žáky, aby popsali hlavní zjištění, ke kterým dospěli, a jaké problémy identifikovali. Všichni společně pak diskutují o tom, jak by se tyto problémy daly řešit. Alternativně může diskusi vést žák nebo žáci. Nebude to pro ně lehké, ale hodně se tím naučí – musí naslouchat, reagovat, dávat slovo více lidem, rozvíjet diskusi, tvořit závěry. Doporučení: nejprve žáky seznámit se základními pravidly vedení diskuze.

AKTIVITA – ORGANIZACE AKCE: TŘÍDNÍ NEBO ŠKOLNÍ SWAP

Cíle aktivity: Žáci zorganizují třídní nebo školní swap, a tím v praxi uplatní správné návyky a postupy, jak naložit s oblečením, které už z nějakého důvodu nevyužijí.

Časová dotace: 30 minut (časová dotace je jen na vstupní plánování, organizaci swapu bude třeba pojmout projektově)

Metoda: týmová spolupráce, kreativní tvorba, organizace akce

Mezipředmětové vazby: ORV, ENV

Pomůcky: vyřazené oblečení, ostatní dle uvážení

Postup: Pedagog vyzve žáky, aby zorganizovali třídní či školní swap. Co je to swap a jaké jsou jeho přínosy, stejně jako inspiraci jak na to, najde na internetu. Zorganizovat swap je aktivita náročnější na čas i energii, ale i tak stojí za to se do ní pustit. Žáci při ní posílí své kompetence v několika oblastech – například v týmové spolupráci, vymýšlení a plánování, propagaci i samotné organizaci. Věříme, že žáky bude tato aktivita bavit a hodně se při ní naučí.

Minimálně bude potřeba, aby žáci vybrali termín a místo konání swapu, zajistili dobrou propagaci (např. plakáty, letáčky, informace na školním webu atp.), dále určili pravidla, jak bude probíhat příjem šatstva do swapu a jak bude organizačně zajištěna samotná akce. Měli by také počítat s tím, že ne všechno oblečení se na akci vymění a najde své nové majitele, po akci by proto tyto přebytky měli zanést do sběrných kontejnerů. Na spolupráci se mohou také domluvit například s místním dětským domovem, azylovým domem nebo jiným zařízením, které poskytuje služby potřebným, a vybrané šatstvo jim předat. Z oblečení a obuvi, které žáci přinesou do školy, mohou rovněž uspořádat módní přehlídku.

Důležité je, aby pedagog žákům připomínal význam swapu, tedy výměny nebo darování věcí, které už u nich nenajdou využití. Swap můžeme brát jako protipól konzumu, kdy místo nekonečného nakupování věcí vyměňujeme – jsme šetrní nejen k přírodě, ale i ke své peněžence.

Tip: K seznámení žáků s tématem lze využít například video *Jak na SWAP ve škole podle SWAP PRAGUE* (délka 4:08 min.), které vzniklo ve spolupráci s pražským Gymnáziem Na Zatlance. Snadno ho vyhledáte na kanálu Youtube.com

DOPLŇKOVÁ AKTIVITA

AKTIVITA – TVORBA PREZENTACE: PECHA KUCHA PREZENTACE O UDRŽITELNÉ MÓDĚ

Cíle aktivity: Žáci připraví prezentaci o udržitelné módě. Díky tomu si ukotví informace k tématu.

Časová dotace: 35 minut

Metoda: týmová spolupráce, kreativní tvorba

Mezipředmětové vazby: ORV, ENV, INF, VV

Pomůcky: výpočetní technika, připojení k internetu

Postup: Učitel vyzve žáky, aby zpracovali prezentaci o udržitelné módě. Měli by v ní také shrnout hlavní informace a argumenty, proč bychom oblečením neměli zbytečně plýtvat. Měli by popsat, jak se při pořizování oblečení a při péči o něj chovat správně. Neměli by rovněž zapomenout, co dělat s oblečením a obuví, když už je nepotřebujeme. Informace pro tvorbu prezentace mohou vyhledávat na internetu nebo v metodické příručce Ekoabeceda aneb Na cestě k odpovědné spotřebě. Pro tvorbu prezentace se žáci rozdělí do čtyřčlenných skupin a následně prezentaci odprezentují spolužákům.

Aby bylo tvoření prezentace pro žáky atraktivnější, mohou si vyzkoušet prezentaci ve stylu Pecha Kucha (čti peča kuča). Tento formát prezentací si zakládá na tom, že jsou časově limitované a svižné, aby si prezentující dokázali udržet pozornost posluchačů. Samotná prezentace má mít maximálně 20 obrázků (slides). Při prezentaci mají přednášející na každý slide maximálně 20 sekund, dohromady 6 minut a 40 sekund (během nichž mohou předvést 20 obrázků).

Žáci v týmu by měli spolupracovat jak při tvorbě prezentace, tak při jejím představení spolužákům. Ideální je, když si mezi sebe rozdělí slides a každý člen skupiny prezentuje část. Ale pozor – je nutné sledovat čas, protože 20 sekund na jeden slide je opravdu krátká doba. Další informace k formátu Pecha Kucha si můžete najít například na Wikipedii. Žáci nižších ročníků mohou zpracovat standardní prezentaci nebo místo prezentace vytvořit například komiks nebo plakát.

AKTIVITA – TVOŘIVOST: HRAČKA ZE STARÉ MIKINY

Cíle aktivity: Žáci zužitkují nepotřebnou mikinu a v praxi si vyzkoušejí princip upcyclace, tedy že i pro staré věci, které už neslouží svému původnímu účelu, mohou najít smysluplné využití.

Časová dotace: 30 minut

Metoda: ruční práce

Mezipředmětové vazby: ORV, ENV, PČ

Pomůcky: čtverec fleecu (asi 55 × 55 cm, využít lze zadní díl pánské mikiny), kousek fleecu jiné barvy (postačí zadní díl nebo rukávy dětské mikiny), tenisák, nůžky, krejčovský metr

Postup: Pedagog vyzve žáky, aby ze staré mikiny vyrobili hračku pro pejska (případně může být využita například pro mladšího sourozence). Popis, jak na to, včetně fotonávodů, najde na internetu – nejlépe do vyhledávače zadat slovní spojení „Chobotnička ze staré mikiny a tenisáku“.

Základní popis výroby:

- 1. krok:** Vytvořte kruhový základ hračky. Čtverec fleecu (zadní část pánské mikiny) přehněte dvakrát v polovině na pravoúhlý trojúhelník a změřte, kolik měří od poloviny přepony čtverce do pravého úhlu, tedy špičky obou odvěsen. Stejnou délku pak naměřte od pravého úhlu na odvěsnu a odstříhnete látku dokulata. Stejně zastříhnete i druhou stranu. Vznikne tak kruh.
- 2. krok:** Nastříhejte paprsky. Kruhovou látku rozprostřete, nastříhejte na 24 pruhů, vždy od kraje do středu látky, ale střed látky, asi 10 cm, ponechte vcelku.
- 3. krok:** Připravte si fleecové pásky v jiné barvě. Nastříhejte 9 pásků o šířce asi 1,5 cm.
- 4. krok:** Vytvořte hlavičku. Tenisák uprostřed kruhové látky zaškrťte a pevně převažte růžovým pruhem. Přebytečné kousky růžové látky odstříhnete.
- 5. krok:** Upleťte copánky. Vezměte tři vedle sebe ležící volné tyrkysové pruhy a upleťte copánek. Postupujte stále stejně, až spleťete všechny pruhy do copánků, které pak na koncích pevně zavažte růžovými proužky.

Na konci aktivity pedagog s žáky vymýšlí ještě další náměty, jak přetvořit staré nepotřebné věci tak, aby nám znovu přinášely užitek nebo dělaly radost.

AKTIVITA – HRA – OBLÉKÁNÍ POSLEPU

Cíle aktivity: Tato aktivita je určena pro odlehčení a volně navazuje na aktivitu, při které žáci organizovali swap.

Časová dotace: 20 minut

Mezipředmětové vazby: ORV, ENV

Pomůcky: vyřazené oblečení (například přebytky ze swapu, který žáci organizovali)

Postup: Pro pobavení může učitel vyzvat žáky, aby si s oblečením vybraným pro swap zahráli jednoduchou zábavnou hru – soutěž dvojic (nebo skupin) v oblékání věcí poslepu. Která dvojice/skupina na svého figuranta (vybraného spolužáka) ve stanoveném čase oblékne (správně) více věcí, vyhrává.

ZPŮSOB ZHODNOCENÍ LEKCE

Ústní shrnutí lekce – zopakování pojmů a zamyšlení se nad problematikou. Žáci si v průběhu hodiny dělají poznámky z jednotlivých aktivit. Na závěr dá učitel žákům několik otázek. Například: Proč bychom si měli oblečení pořizovat s rozumem a nekupovat zbytečnosti? Víte, kde se nejčastěji vyrábí oblečení, které nakupujete v e-shopech nebo nákupních centrech? Co dělat s oblečením, které už nepotřebujete a nevyužijete?

PODKLADY PRO JEDNOTLIVÉ AKTIVITY A ZDROJE

Metodická příručka pro pedagogy EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě (2024). Rovněž lze využít metodickou příručku a výukové scénáře EKOABECEDA aneb Umíme žít bez odpadů? (2017). Vše ke stažení na <http://recyklohrani.cz/cs/ekoabeceda>. Další podnětné informace najdete ve videích z cyklu EKOABECEDA pro klima a v dalších videích od Recyklohraní. K dispozici jsou na www.recyklohrani.cz nebo na kanálu YouTube.com.

Tento scénář je přílohou výukové lektorské příručky pro učitele s názvem EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě, kterou vytvořilo Recyklohraní, o.p.s., v rámci projektu Ekoučitel pro vzdělávání pedagogů, který je spolufinancován Státním fondem životního prostředí ČR na základě rozhodnutí ministra životního prostředí. V elektronické podobě jsou lektorská příručka i všechny scénáře dle věkových kategorií žáků a studentů dostupné na www.recyklohrani.cz.